

9. *Record Neil*. Currency Overlay / Neil Record. — NY.: John Wiley & Sons, 2003.

10. *Xin Hai*. Currency Overlay: a practical Guide I Hai Xin. — NY.: UBS. Risk Books, 2003.

Стаття надійшла до редакції 18.08.2011

УДК 332:339.7

В. В. Токар,

and similar papers at core.ac.uk

provided by Institutional Repository of Vadym Hetma

АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. У статті висвітлено сучасні підходи до трактування державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств і представлено авторські пропозиції щодо його удосконалення на основі ефективного міжнародного досвіду в контексті забезпечення економічної безпеки України.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: національна безпека, економічна безпека, державне регулювання, інноваційно-інвестиційна діяльність.

АННОТАЦИЯ. В статье освещены современные подходы к трактовке государственного регулирования инновационно-инвестиционной деятельности предприятий и представлены авторские предложения по его усовершенствованию на основе эффективного международного опыта в контексте обеспечения экономической безопасности Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: национальная безопасность, экономическая безопасность, государственное регулирование, инновационно-инвестиционная деятельность.

ANNOTATION: The article highlights modern approaches to the state regulation of innovation and investment activity of enterprises and states the author's propositions of its improvement based on effective international experience in the context of Ukrainian national safety securing.

KEY WORDS: national safety, economic security, government regulation, innovation and investment activity.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку світової економічної системи характеризується підвищенням ролі інновацій у широкому сенсі не лише як конкурентної переваги, а вже як еле-

мента національної безпеки. Країни, які в найближчі строки не зможуть адаптуватися до зростаючої ролі інформації та знань у якості рушійної сили економічного розвитку, будуть приречені на консервування відсталості та ролі сировинного додатку до більш успішних країн-лідерів.

Сконцентрованим поняттям національної та глобальної безпеки стало гасло «ефективна економіка плюс здорове довкілля». Економічна безпека країни має досить складну внутрішню структуру і формується на таких засадах (принципах) [1, с. 15—16]: 1) економічна незалежність; 2) стабільність і стійкість національної економіки; 3) здатність до саморозвитку і прогресу (зокрема, створення сприятливого клімату для інвестицій та інновацій).

У той час як ЄС, інтеграція до якого є стратегічною метою України протягом значної частини незалежності, встановлює за мету підтримку фінансування НДДКР на рівні 3 % від ВВП, в Україні хронічно не виконується законодавча норма про фінансування НДДКР на рівні 1,7 %. Середній показник сягає лише 0,3—0,5 % ВВП (економічна функція науки (рушій прогресу) починається з обсягів фінансування понад 0,9 % ВВП) [3, с. 246]. Зниження рівня фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР) призвело до відтоку з України кваліфікованих наукових і технічних кадрів, занепаду багатьох наукових шкіл, деградації матеріально-технічної бази наукових і науково-технологічних досліджень.

Наприклад, у «Силіконовій долині» в США працює приблизно 15 тис. фахівців з України, вартість продукції, яку вони щорічно генерують, перевищує 2,5 млрд дол. США. За оцінками експертів, на освіту усіх емігрантів, що залишили державу за період 1990—2010 рр., Україна витратила більше 12 млрд дол. США [3, с. 247], що свідчить про неефективність кадрової політики в Україні.

У країнах — світових лідерах технологічного прогресу — ні інтенсивно розвиваються галузі шостого технологічного укладу: біотехнології (зокрема клітинна біологія), аерокосмічна промисловість, нанотехнології, нові матеріали, оптоелектроніка, системи штучного інтелекту, мікроелектроніка, мікросистемна механіка, інформаційні супермагістралі, програмне забезпечення і засоби імітації, системи управління персоналом; галузі п'ятого технологічного укладу: фармацевтична, автомобільна, хімічна, інструментальна промисловість. В Україні ж основна частка промислової продукції, а саме 95,2 %, виробляється галузями третього та четвертого технологічних укладів [9], що актуалізує

питання державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності з метою забезпечення національної економічної безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі представлено широкий спектр підходів до трактування понять національна безпека, економічна безпека держави, інноваційно-інвестиційна діяльність та особливостей їх взаємозв'язку та взаємодію.

У зв'язку із забезпеченням національної економічної безпеки І. Белоусова, передбачає три основних сценарії подальшого розвитку України [1, с. 17]: 1) консервація стану відсталості економіки України; 2) технологічний «прорив» на базі інвестиційно-інноваційної моделі розвитку; 3) поєднання двох перших сценаріїв розвитку.

О. Мамалуй пропонує можливі джерела фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності, серед яких зупинення вивозу «тіньового» капіталу в офшорні зони (щорічний обсяг біля 24 млрд дол. США); легалізація ринку землі, ліквідація договорів про оренду великих ділянок землі і продати їх за світовими цінами з певними законодавчо закріпленими обмеженнями, завершення приватизації на конкурсній основі [10, с. 20].

Досліджуючи офіційну статистику, Н. Киян приходять до висновки щодо основних обмежень інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні, називаючи зокрема: нестачу власних коштів (80,1 % обстежених підприємств), великі витрати на нововведення (55,5 %), недостатню фінансову підтримку держави (53,7 %), високий економічний ризик (41 %), тривалий термін окупності нововведень (38,7 %), відсутність коштів у замовників (33,3 %) [7, с. 94].

Невирішені частини проблеми. Незважаючи на значну увагу в науковій літературі до інноваційно-інвестиційної діяльності, потребує додаткових досліджень напрями адаптації ефективного міжнародного досвіду регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки держави.

Метою дослідження є виявлення напрямів адаптація ефективного міжнародного досвіду державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств у контексті забезпечення економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Інноваційно-інвестиційна діяльність — сукупність практичних дій інвесторів та інноваторів, направлених на реалізацію інвестицій в інноваційній сфері. Іншими словами — реалізація інвестиційної стратегії на етапах: трансфор-

мації існуючого продукту, випробувань, промислового освоєння, закріплення науково-технічної ідеї, винаходу, розробки та її впровадження у виробництво чи сферу послуг, з метою досягнення соціального та економічного добробуту [2, с. 122].

Інноваційно-інвестиційну діяльність підприємства необхідно розглядати як складну динамічну стохастичну систему, що складається з різних за своєю природою процесів та в загальному випадку включає: інноваційний процес (НДДКР або пошук відповідних нововведень; кількісні, якісні та структурні перетворення); процеси організаційно-економічного, інвестиційного та соціокультурного забезпечення нововведень [5, с. 203].

Рис. 1. Стадії конкурентного розвитку країни [9]

Україною обрано інноваційно-інвестиційну модель розбудови економіки, шлях до реалізації якої включає низкою етапів: від факторного до інвестиційного, а вже потім до інноваційної економіки (рис. 1).

На першому етапі економіка базується на доступних для країни факторах: дешева робоча сила, дешеві та доступні природні ресурси. Другий етап забезпечується за рахунок значних внутрішніх і зовнішніх інвестицій. Тому для переходу на другий етап необхідно створити інституційні передумови (законодавча база, гарантування прав власності, макроекономічна стабільність, ліберальна та гармонійна фіскальна, монетарна та митна політики). Перехід до третього рівня можливий при стабільному функціонуванні інституційних утворень, побудові інфраструктури інноваційного розвитку та формуванні відповідної культури та рівня знань населення, що відповідали б вимогам інноваційного розвитку [9].

Загальна потреба в інвестиціях для структурної перебудови економіки України становить від 140 до 200 млрд дол. США, щорічна потреба — близько 20 млрд дол. США. Обсяг необхідних іноземних інвестицій в економіку України становить 40—

60 млрд дол. США. За оцінками експертів Всесвітнього банку, для досягнення рівня розвитку США Україні потрібно загалом 4 трлн дол. США [14, с. 195]. Відповідно до даних прем'єр-міністра М. Азарова, для модернізації економіки України потрібно 10 років і порядку 1 трлн дол. США. При цьому особливої уваги вимагають сфери судно-, авіабудування, енергетики та газотранспортної систем [10, с. 19—20]. Ураховуючи реальний рівень інвестування в економіку України, досягнення конкурентоспроможності на основі інновацій потребуватиме надмірний час, таким чином актуальним є пошук ефективних напрямів державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності.

Розглядаючи державну політику розвинутих країн у сфері підтримки інновацій, можна виділити два полюси. На одному виступають США та Великобританія, де держава найменше втручається в економіку, в тому числі й в інноваційну діяльність. Американська модель інвестиційно-інноваційної політики відрізняється найповнішою автономією підприємництва. Єдиною особливою областю є військова технологія, куди держава вкладає кошти і, тим самим, забезпечує її технологічний пріоритет. У 1981—1985 рр. у США бюджетні витрати на розвиток військово-промислового комплексу (ВПК) становили 1,5 трлн дол. США. Результати і побічні продукти військових інновацій стають важливим джерелом інновацій цивільних. Подібну модель використовує Великобританія. Однак це не означає відсутності активної підтримки інноваційної діяльності з боку уряду. У США акцент робиться на створення сприятливих умов для ведення бізнесу взагалі, що зумовлює рівні умови для впровадження інноваційних продуктів у всі галузі народного господарства, в той час як у Японії та Франції уряд визначає пріоритетні напрямки інноваційно-технологічного розвитку, яким надається суттєва урядова підтримка [12, с. 166]. Ураховуючи тривалий період саморозвитку ринку в Україні, доцільним є застосування досвіду Японії та Франції що встановлення пріоритетів науково-технологічного розвитку з формуванням державної підтримки.

У США органами державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності є: Адміністрація міжнародної торгівлі, Адміністрація економічного розвитку, Комісія з цінних паперів та фондового ринку, Федеральна резервна система, Бюро економічного аналізу, Адміністрація економіки та статистики та ін. Основою державної політики США у сфері інноваційно-інвестиційної діяльності, починаючи з 1977 р., є невтручання в інвестиційні процеси. Однак після сумнозвісних подій 11 вересня

2001 р. було прийнято Патріотичний акт (The USA Patriot Act of 2001), який у пізнішій редакції було перейменовано на Акт безпеки Батьківщини (The Homeland Security Act of 2002), де визначався перелік критичних для національної безпеки сфер, яким мала приділятися особлива увага держави. У 2002 році було прийнято Акт про торгівлю (Trade Act 2002), згідно з яким США спрямовуватимуть зусилля на зменшення та повну ліквідацію бар'єрів на шляху руху іноземних інвестицій [13]. В Україні представлена нормативно-правова база інноваційно-інвестиційної діяльності, проте яка потребує удосконалення в напрямку стимулювання пріоритетних напрямів розвитку.

Таблиця 1

**ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬ У КРАЇНАХ ОЕСР
ДЛЯ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**
[11, с. 118]

Основні види пільг, частка яких у податковому стимулюванні є найбільшою	Країни, у яких застосовуються пільги		
	об'ємні*	прирістні**	комбіновані
Податкові списання, що зменшують базу для розрахунку податку на прибуток. Податкові кредити, що зменшують розрахунковий податок на прибуток	Чехія, Канада, Великобританія, Фінляндія, Південна Корея, Нідерланди, Туреччина, Італія, Данія	Франція, Японія, США, Норвегія, Мексика	Іспанія, Португалія, Угорщина, Австралія, Австрія, Польща

* Об'ємні пільги встановлюються до всієї суми витрат на наукові і науково-технічні роботи (ННТР) за поточний податковий період.

** Прирістні пільги встановлюються до приросту таких витрат порівняно з їх середньою сумою в установленому попередньому періоді.

Крім цього у США створені і діють спеціальні комісії із проблем міжнародної конкурентоспроможності промисловості, національної економіки. За результатами позиціонування продукції виробництва США відбувається встановлення параметрів її невідповідності критеріям інноваційності та технологічності світового ринку. У Великобританії взагалі обмін нововведеннями між національними й закордонними фірмами регулює держава. В Індії, де була створена спеціальна урядова програма розвитку технопарків, яка передбачала створення сприятливих інфраструктурних умов для експорту інформаційних технологій [3, с. 212].

Важливим напрямом державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в розвинених країнах світу виступають податкові стимули (податкові пільги й кредити) (табл. 1). В українських умовах внутрішніми джерелами фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності можуть слугувати оподаткування майна юридичних і фізичних осіб, престижного споживання та предметів розкоші, що дозволить вирішити відразу дві проблеми, які безпосереднім чином впливають на забезпечення національної економічної безпеки України: фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності та подолання надмірного розшарування доходів населення, що перевищує порогові значення.

Висновки й перспективи подальших розвідок. Ураховуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що на сучасному етапі розвитку саме інноваційно-інвестиційна діяльність визначає основи забезпечення економічної безпеки держави. Основними напрямками державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності виступають: 1) нормативно-правове забезпечення основ інноваційно-інвестиційної діяльності; 2) податкові стимули (податкові кредити й пільги); 3) формування інституційного каркасу інноваційно-інвестиційної діяльності (системи державних, приватних і спільних органів регулювання).

Перспективними для подальших наукових розвідок є формування інноваційних проектів у пріоритетних сферах економіки та визначення обсягів і джерел фінансування та можливі напрями державної підтримки.

Література

1. Белоусова І. А. Економічна безпека як стратегічна складова національної безпеки України / І. А. Белоусова // Економічний часопис. — XXI. — 2010. — № 5—6. — С. 14—17.
2. Вядрова І. М. Система фінансового забезпечення інноваційного-інвестиційного розвитку в Україні та можливості її активізації в сучасних економічних умовах / І. М. Вядрова, С. М. Пашова // Вісник Університету банківської справи НБУ. — 2011. — № 1 (10). — С. 121—126.
3. Гладка У. Б. Роль держави у розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні / У. Б. Гладка // Офіційний сайт національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>. — С. 245—248.
4. Гурова В. О. Актуальні аспекти інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств України / В. О. Гурова, Л. С. Горбаконь // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. — 2010. — С. 210—215.

5. *Задніпрянна Т. С.* Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємства / Т. С. Задніпрянна // Економічний вісник Донбасу. — 2011. — № 1 (23). — С. 203—205.

6. *Іванов М.* Підвищення ефективності функціонування регіональних економічних систем на основі активізації інноваційно-інвестиційної діяльності / М. Іванов // Схід: Спецвипуск. — 2011. — № 1 (108). — С. 79—82.

7. *Киян Н. О.* Розвиток інноваційно-інвестиційних процесів як фактора суттєвого підвищення ефективності гірничо-добувного виробництва / Н. О. Киян // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. — 2010. — № 3 (23). — С. 93—99.

8. *Кірдіна О. Г.* Удосконалення методів та принципів організації інвестиційно-інноваційної діяльності на залізничному транспорті / О. Г. Кірдіна // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — № 32. — С. 262—269.

9. *Косенко А. В.* Інноваційно-інвестиційна складова формування конкурентоспроможності національної економіки / А. В. Косенко // Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

10. *Мамалуй О. О.* Про пріоритетні напрями забезпечення економічної безпеки держави / О. О. Мамалуй // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. — 2011. — № 4. — С. 18—27.

11. *Мединська Т. В.* Удосконалення податкової політики стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності в Україні / Т. В. Мединська // Вісник Університету банківської справи НБУ. — 2011. — № 1 (10). — С. 117—120.

12. *Чучіна І. М.* Інноваційно-інвестиційна політика України в умовах ринкової економіки / І. М. Чучіна, М. Ю. Приз // Вісник КДУ імені Михайла Остроградського. — 2010. — Вип. 2 (61). — Ч. 1. — С. 165—168.

13. *Шатило О.* Інституційні особливості державного регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності: порівняльний аналіз досвіду України й США / О. Шатило // Офіційний сайт Національної бібліотеки імені Володимира Вернадського [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

14. *Яценко О. В.* Напрямки розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств / О. В. Яценко // Збірник наукових праць ЧДТУ. — Вип. 21. — С. 192—197.

Стаття надійшла до редакції 21.07.2011